

▪ **ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ**

УДК 005.57:631.15/.16

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-1-1

**ОЦІНКА
ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ
АГРОФОРМУВАНЬ¹**

КАЛЕТНИК Г.М.,
*доктор економічних наук, професор,
академік НААН України,
завідувач кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних
джерел енергії,*

ШИНЬКОВИЧ А.В.,
*здобувач, асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2020, № 1

У статті відзначено, що вітчизняні агроформування помітно відстають від світових трендів, це й набирають обертів руйнівні процеси зростання ґрунтовиснаження та монополізації аграрного виробництва. Тому сучасний етап їхнього розвитку й розбудови економічних відносин на якісно нових постулатах вимагає від агроформувань підвищення результативності і вдосконалення механізмів та інструментів антикризового управління шляхом пошуку та оптимізації його організаційно-інформаційного забезпечення. Здійснено оцінку сучасного організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань на якісно новій мультимірній платформі, що враховує специфіку функціонування агроформувань та їхніх інформаційних, організаційних, комунікаційних і компетентнісних можливостей, визначено тенденції, результативність та проблеми розвитку й удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, виявлено вплив ключових внутрішніх та зовнішніх чинників на ці процеси, обґрунтовано пріоритетні напрями щодо удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, які зокрема включають: пошук внутрішніх можливостей щодо підвищення рівня організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, розробку та оцінку пулу стратегічних сценаріїв, планування бюджету, розробку прогнозів, планів, графіків організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, формування і підтримку оптимальної зони гнучкості й розробку програми гармонізації організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління. Використання розроблених пропозицій дасть можливість підвищити рівень антикризового управління й забезпечить ризикозахисність агроформувань за рахунок виявлення сильних та слабких боків, врахування усіх викликів і параметрів економічного простору, коливань внутрішнього середовища,

¹ КАЛЕТНИК Г.М., ШИНЬКОВИЧ А.В., 2020

неочікуваних загроз, якісної обробки об'єктивних інформаційних потоків, інноваційних комунікаційних взаємодій.

Ключові слова: антикризове управління, агроформування, організаційно-інформаційне забезпечення, фінансово-економічний стан, результативність організаційно-інформаційного забезпечення, пріоритетні напрями, кризові процеси, внутрішні та зовнішні чинники впливу.

Рис.: 6. Літ.: 12.

ASSESSMENT OF ORGANIZATION AND INFORMATION SUPPORT OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF AGRO-FORMATIONS

KALETNIK Hrygoriy,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Academician of NAAS of Ukraine,
Head of the Department of Administrative
Management and Alternative Energy Sources,

SHYNKOVYCH Andriy,
Applicant,
Lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article notes that domestic agro-formations significantly lag behind the world trends, besides, destructive processes of soil depletion and monopolization of agricultural production are also important. Therefore, the modern stage of their development and development of economic relations on qualitatively new postulates, require from the agro-formations to increase the efficiency and improve the mechanisms and instruments of crisis management by searching and optimizing its organizational and information support. Assessment of modern organizational and information support of crisis management of agro-formations on a qualitatively new multidimensional platform is made, taking into account the specifics of the functioning of agro-formations and their information, organizational, communication and competence capabilities; trends, effectiveness and problems of the development and improvement of organizational and information support of anti-crisis management of agroformations are identified; the influence of key internal and external factors on these processes are studied; priority directions for improving organizational and information support of crisis management of agro-formations are substantiated, including in particular: search for internal opportunities for increasing the level of organizational and information support for crisis management, development and evaluation of a strategic scenarios, budget planning, development of forecasts, plans, schedules of organizational and information support of crisis management, formation and maintenance of an optimum flexibility zone and development of a program of harmonization of organizational and information support of anti crisis management. Implementation of the developed proposals will increase the level of anti-crisis management and provide risk protection of agricultural formations by identifying strengths and weaknesses, taking into account all the challenges and parameters of economic space, fluctuations of the internal environment, unexpected threats, quality processing of objective information flows, innovative and communicative joints.

Keywords: anti-crisis management, agro-formation, organization and information support, financial and economic status, effectiveness of organization and information support, priority areas,

crisis processes, internal and external factors of influence.

Fig.: 6. Ref.: 12.

КАЛЕТНИК Г.М.

*доктор экономических наук, профессор, академик НААН Украины,
заведующий кафедрой административного менеджмента и
альтернативных источников энергии*

ШИНЬКОВИЧ А.В.

*соискатель,
ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

ОЦЕНКА ОРГАНИЗАЦИОННО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ АГРОФОРМИРОВАНИЙ

В статье отмечено, что отечественные агроформирования заметно отстают от мировых трендов, кроме того набирают обороты разрушительные процессы роста земельного истощения и монополизации аграрного производства. Поэтому современный этап их развития и развития экономических отношений на качественно новых постулатах требует от агроформирований повышения результативности и совершенствования механизмов и инструментов антикризисного управления путем поиска и оптимизации его организационно-информационного обеспечения. Осуществлена оценка современного организационно-информационного обеспечения антикризисного управления агроформирований на качественно новой мультиязычной платформе, которая учитывает специфику функционирования агроформирований и их информационных, организационных, коммуникационных и компетентностных возможностей, определены тенденции, результативность и проблемы развития и совершенствования организационно-информационного обеспечения антикризисного управления агроформирований, выявлено влияние ключевых внутренних и внешних факторов на эти процессы, обоснованы приоритетные направления по совершенствованию организационно-информационного обеспечения антикризисного управления агроформирований, которые в частности включают: поиск внутренних возможностей по повышению уровня организационно-информационного обеспечения антикризисного управления, разработку и оценку пула стратегических сценариев, планирование бюджета, разработку прогнозов, планов, графиков организационно-информационного обеспечения антикризисного управления, формирование и поддержание оптимальной зоны гибкости и разработку программы гармонизации организационно-информационного обеспечения антикризисного управления. Использование разработанных предложений позволит повысить уровень антикризисного управления и обеспечит рискозащищенность агроформирований за счёт выявления сильных и слабых сторон, учёт всех вызовов и параметров экономического пространства, колебаний внутренней среды, неожиданных угроз, качественной обработки объективных информационных потоков, инновационных коммуникационных взаимодействий.

Ключевые слова: антикризисное управление, агроформирования, организационно-информационное обеспечение, финансово-экономическое положение, результативность организационно-информационного обеспечения, приоритетные направления, кризисные

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2020, № 1

процессы, внутренние и внешние факторы влияния.

Рис.: 6. Лит.: 12.

Постановка проблеми. Агроформування відіграють вагому роль у національній економіці. Фактично, вони за сучасних кризових реалій стали економічними донорами для місцевих бюджетів та держави. Однак вітчизняні агроформування помітно відстають від світових трендів, ще й набирають обертів руйнівні процеси зростання ґрунтовиснаження та монополізації аграрного виробництва. Тому сучасний етап їхнього розвитку й розбудови економічних відносин на якісно нових постулатах вимагає від агроформувань підвищення результативності та вдосконалення механізмів та інструментів антикризового управління шляхом пошуку та оптимізації його організаційно-інформаційного забезпечення. Означене вип'ячує першочерговою проблему комплексної оцінки та вдосконалення діючого організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань з урахуванням їхньої специфіки, домінант, сучасних викликів та загроз, впровадження нових бізнес комбінацій, взаємодій, комунікаційних ланцюгів, постійного вдосконалення організаційних систем. Ці проблеми є на часі як для великих, середніх так і для малих агроформувань, оскільки якість рішень антикризового управління агроформувань тісно пов'язана з використанням його організаційно-інформаційного забезпечення, яке постійно змінюється та модернізується. Вищезазначене обґрунтовує актуальність та цінність цієї наукової розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань широко представлені у наукових публікаціях багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких варто відзначити А. Андрійчука, О. Білорус, О. Бородіну, Л. Вдовенко, В. Галушко, О. Гудзь, Л. Гуцаленко, А. Діброву, С. Квашу, В. Мазура, В. Месель-Веселяка, Т. Осташко, Б. Пасхавера, Н. Правдюк, П. Саблука, І. Свиноуса, Л. Ситника, О. Старинця, П. Стецюка, В. Ткачук, М. Шкільняка, О. Шпикуляка, Л. Чорну та ін. Науковці здійснили вагомий внесок у розкриття та вирішення цієї проблематики. Проте, сучасні кризові потрясіння в аграрній сфері під впливом глобалізаційних процесів, загострення конкуренції, розширення цифровізації та неочікуваних ринкових перетворень зумовлюють необхідність переосмислення теоретико-методологічних підходів та прикладних рекомендацій щодо оцінки сучасного організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань на якісно новій мультимінійній платформі, що враховує специфіку функціонування агроформувань та їхніх інформаційних, організаційних, комунікаційних і компетентнісних можливостей.

Метою статті є здійснення оцінки сучасного організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань на якісно новій мультимінійній платформі, що враховує специфіку функціонування агроформувань та їхніх інформаційних, організаційних, комунікаційних і

компетентнісних можливостей, визначення тенденції, результативності та проблеми розвитку й удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, виявлення впливу ключових внутрішніх та зовнішніх чинників на ці процеси, обґрунтування пріоритетних напрямів щодо вдосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань.

Виклад основного матеріалу. Нині поступово зростають обсяги виробництва агроформуваннями валової продукції (рис. 1).

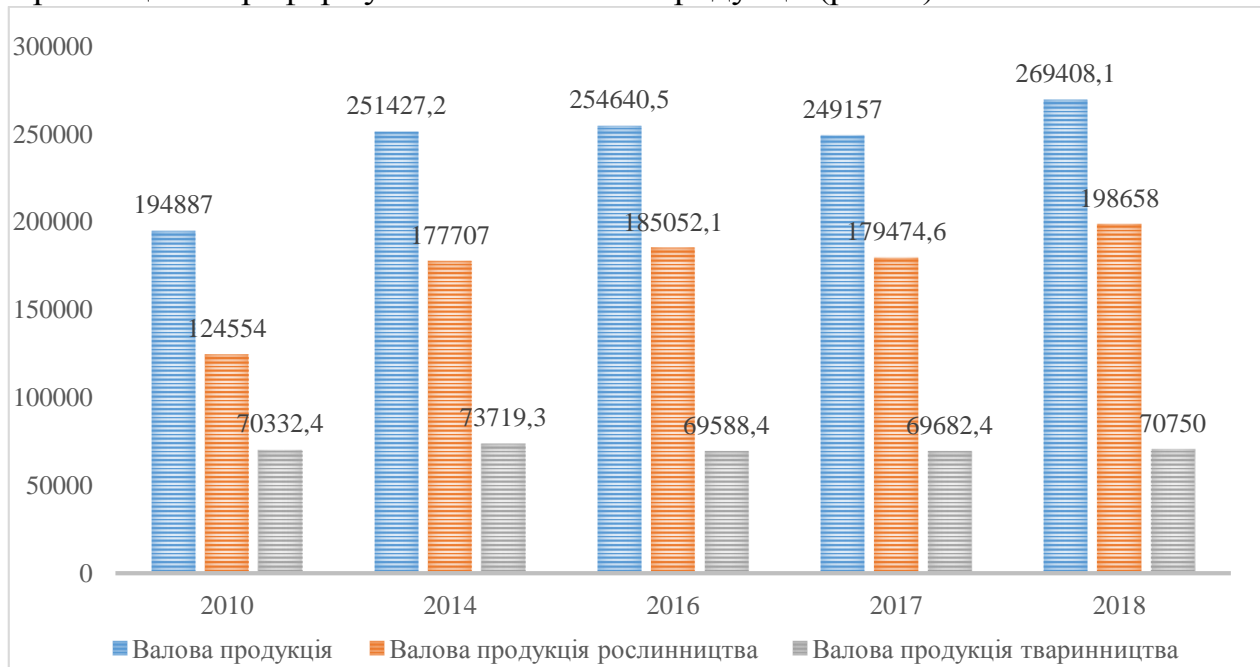


Рис. 1. Валова продукція сільського господарства України протягом 2010–2018 рр., млн грн.

Джерело: складено на основі [7, 8]

Цікаво, що за останні роки структура виробництва в агроформуваннях залишається практично без змін: майже 70 % валового виробництва припадає на рослинницьку галузь, а решта – на тваринницьку галузь. Також останнім часом демонструється висхідна тенденція щодо підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва та використання сільськогосподарських угідь, площі яких зринули на 1969,3 тис. га за останні 16 років. Великою проблемою для вітчизняних агроформувань вважаємо високі коефіцієнти зносу їхніх основних виробничих засобів, які у 2010–2018 роках коливалися у контурі 36–42 %, що підтверджує актуальність істотної модернізації усіх основних активів [1].

Також за цей період спостерігається зростання оборотних активів з 504995,9 до 639025,2 (на 26,5 %), а запасів – із 112447,2 до 203408,0 (на 80,9 %).

Частка агроформувань, які зазнали збитків, теж збільшилась. У 2018 р. вона становила 13,3 % порівняно з 11,0 % у 2015 р., 11,6 % у 2016 р. та 13,2 % у 2017 році. Найбільш збитковими були малі агроформування, 16,7 % із них зазнали збитків.

Рівень рентабельності всієї діяльності має низхідний тренд. У 2018 р. він склав 13,5 %, порівняно з 30,4 у 2015 р., 25,6 у 2016 р. та 16,5% у 2017 р. [5, 9]. Тренд рівня рентабельності агроформувань за період 2010–2018 рр. проілюстровано на рис. 2.

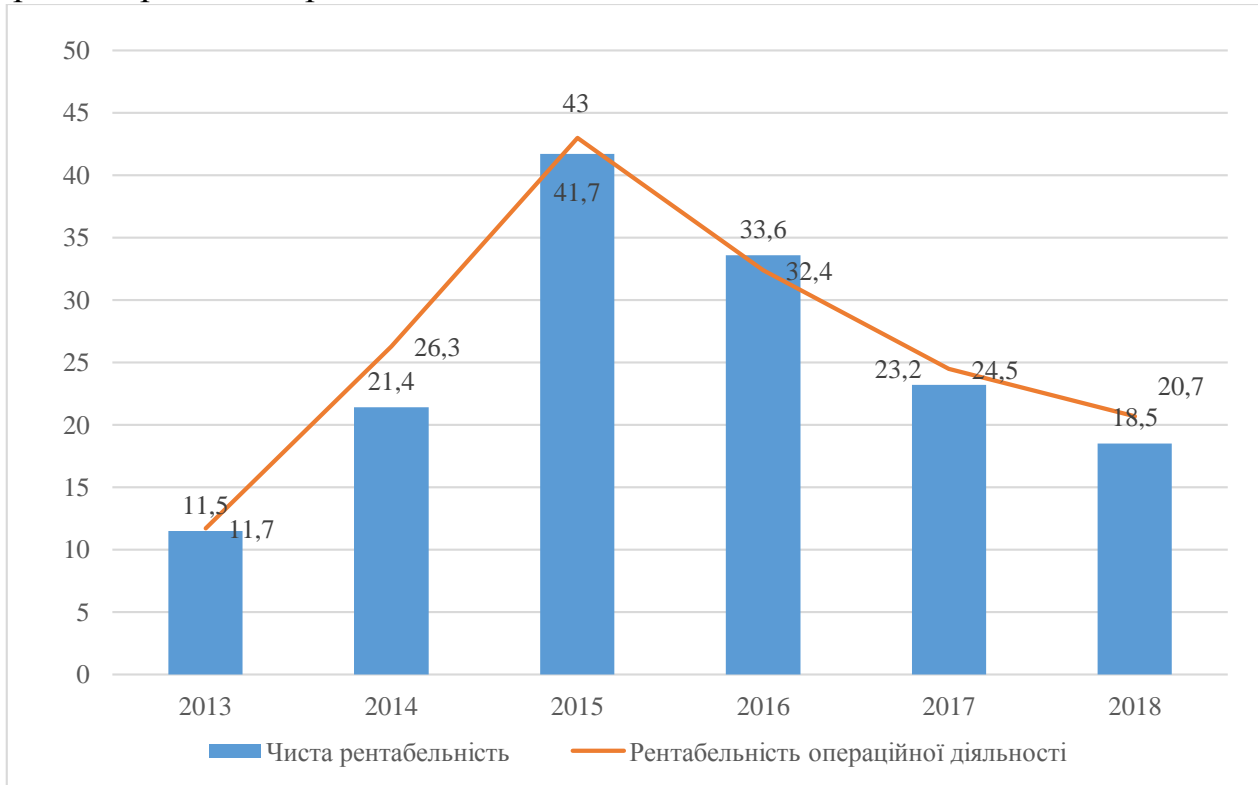


Рис. 2. Тренд рівня рентабельності агроформувань за період 2010–2018 рр., %

Джерело: складено на основі [7, 8]

Рівень рентабельності операційної діяльності теж демонструє низхідний тренд, так у 2018 р. він склав 18,5 %, проти 43,0 у 2015 р., 33,6 у 2016 р. та 23,2% у 2017 р. За останній період високо рентабельним було виробництво соняшника (від 32,5 % до 78,4), плодові та ягідні культури (від 6,4 % до 65,8 %), виноград (від 22,6 % до 92,9 %), зернові та зернобобові (від 24,7 % до 42,6 %). Переважно збитковим було виробництво м'яса овець і кіз (від –43,0 до –16,6) та великої рогатої худоби (від –34,5 % до 3,4) [7, 8].

Зауважимо, що 75 % агроформувань обмежені щодо можливості залучення додаткових фінансів, що вважаємо негативним чинником [4].

Так, за ствердженням окремих науковців, самофінансування 10,7 % агроформувань знаходиться на високому рівні; 21,4 % – на середньому; 42,9 % – на низькому та 25 % – на критичному, тобто 67,9 % агроформувань мають низький та критичний рівень самофінансування, що зумовлено їхнім низьким рівнем платоспроможності та свідчить про нездатність агроформувань фінансувати поточну діяльність за рахунок власних джерел [12]. І тому тільки у 2018 році було залучено банківських кредитів на суму 67,68 млрд грн.

Наведені дані підтверджують високу ризиковість функціонування

агроформувань та, як наслідок, вищу плату за залучені банківські кредити. Високі кредитні ставки, короткостроковість кредитування та валютизація кредитів пояснюють наявність стабільної заборгованості перед банками за простроченими кредитами в агроформуваннях.

Деякі агроформування змогли скористатися аграрними розписками, факторингом, товарними кредитами, проектним та вексельним фінансуванням, хоча зростання обсягів довгострокового кредитування так і не відбувається, оскільки фактична вартість кредитів банків становить 20,1–24,8 %, форвардних операцій знаходиться в межах 16,3–30,3 %, плата за операції фінансового лізингу досягає 26,0 %, а за операції з аграрними розписками агроформування платять 11–16% [12]. Страхове забезпечення агроформувань вважаємо незадовільним, оскільки частка застрахованих посівних угідь знаходиться у контурі 2,1–5,4 %, розмір франшизи коливається від 30 % до 50 %, а страхові тарифні ставки є завищеними. Тобто можна констатувати, що страхові компанії мало враховують специфіку функціонування агроформувань. Структура наявних поточних зобов'язань і забезпечення агроформувань у період 2012–2018 рр. наведена на рис. 3.

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2020, № 1

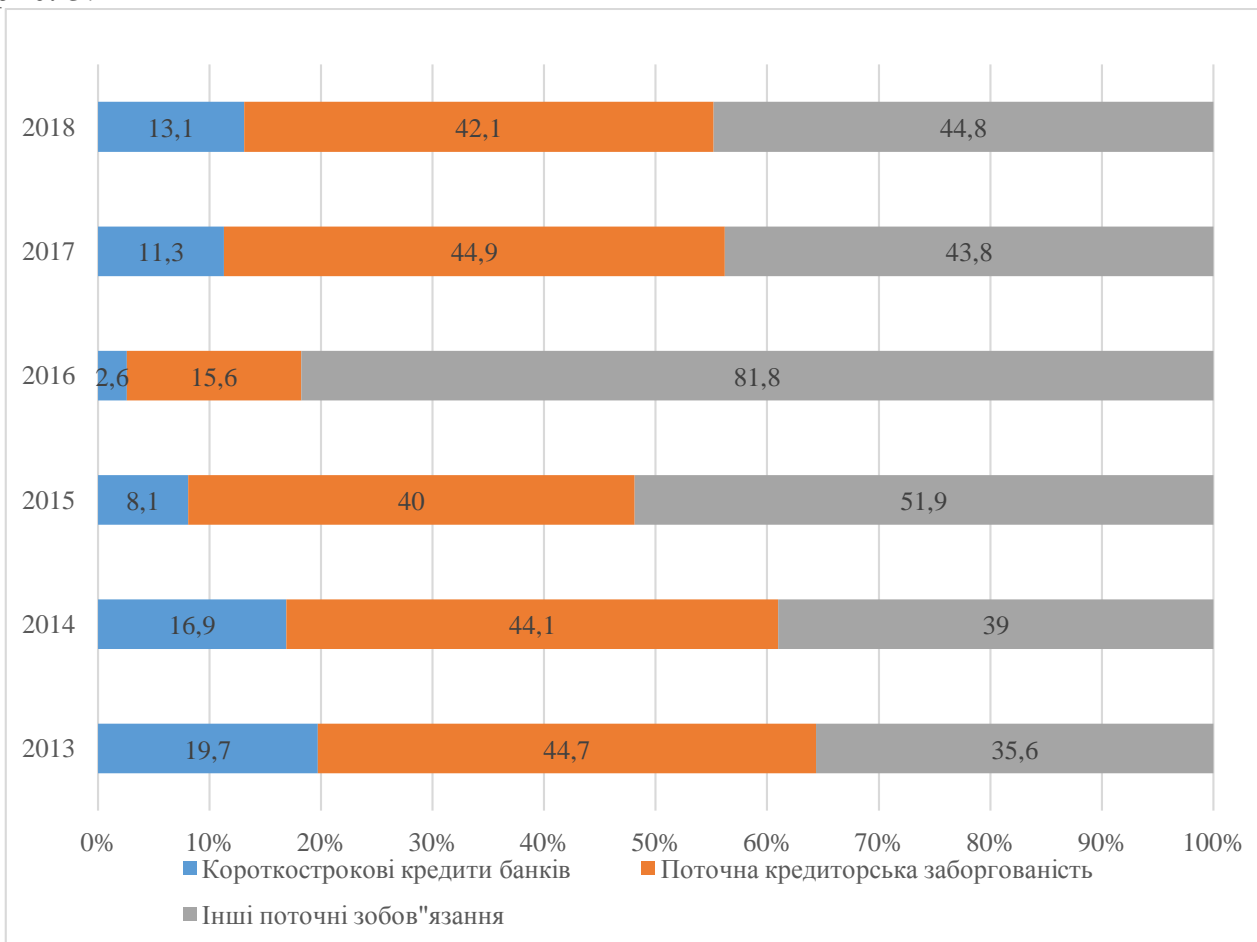


Рис. 3. Структура поточних зобов'язань і забезпечення агроформувань у період 2012–2018 рр.

Джерело: складено на основі [7, 8]

Індекс абсолютної ліквідності за досліджуваний період мав коливання від 0,018 до 0,097, при цьому він був найвищим у 2012 році, а найнижчим у 2016 році. Динаміка коефіцієнтів маневреності власного капіталу, концентрації позикового капіталу та фінансового ризику агроформувань у період 2012–2018 років проілюстрована на рис. 4.

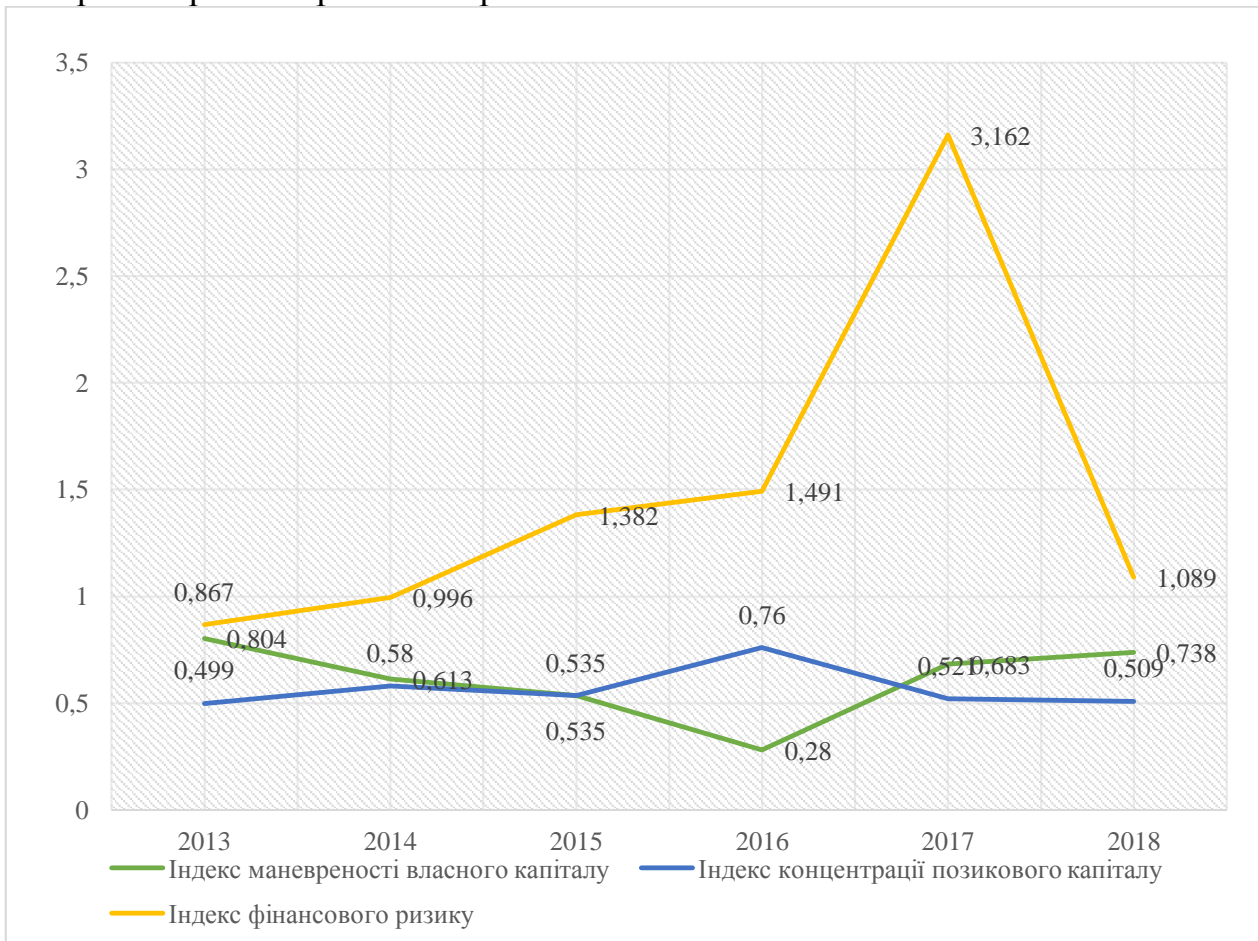


Рис. 4. Динаміка коефіцієнтів маневреності власного капіталу, концентрації позикового капіталу та фінансового ризику агроформувань у період 2012–2018 рр.

Джерело: складено на основі [7, 8]

Усі наведені дані підтверджують високу ризиковість та фінансову нестабільність діяльності агроформувань, що пояснює необхідність проведення антикризового управління. Необхідність оцінки й удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань зумовлена високим рівнем технічних, організаційних, технологічних та інформаційних викликів та вимог до якості та захисту передачі, обробки і збереження різноманітних даних. Нині для оцінки рівня організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань велике значення мають різноманітні якісні та кількісні індикатори використання комп'ютерних мереж та мережі Інтернет. Відтак, кількість агроформувань, які використовували локальну комп'ютерну мережу збільшилась (майже на 70 % у 2018 р. порівняно з 2013 р.),

аналогічно зростає і кількість агроформувань, які використовували мережу Інтернет. Агроформування, переважно, використовували мережу Інтернет для надсилання різних даних електронною поштою, відео конференцій, отримання довідок про товари та послуги, отримання повідомлень від державних структур, здійснення банківських розрахунків тощо.

Вагоме значення для оцінки рівня організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління мають також індикатори використання агроформуваннями веб-сайту та соціальних медіа. З 2013 – 2018 рр. показники використання агроформуваннями веб-сайту та соціальних медіа теж підвищуються. Особливої вагомості на сучасному етапі набуває і використання агроформуваннями інноваційних хмарних технологій. Так, кількість агроформувань, які здійснюють хмарні обчислення, збільшилась із 2013 р. майже у 2,5 рази. Великою популярністю серед агроформувань почали користуватися хмарні технології при використанні програмного забезпечення, хостингу інформаційних баз даних, для зберігання цифрових файлів, фінансові, бухгалтерські, статистичні прикладні програми.

Відзначимо, що не всі групи індикаторів та вимірників результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань можна оцінити за допомогою розрахунків та зіставлення кількісних показників. Зокрема, вимірники трудових, інформаційних ресурсів та організаційних структур варто оцінювати якісними індикаторами: кваліфікація персоналу, досвід менеджерів, якість інформації, своєчасність ухвалення управлінських рішень тощо.

Що стосується індикаторів фінансового стану, то доцільно використовувати такі показники: „рентабельність (прибутковість) підприємства; платоспроможність підприємства; ліквідність активів підприємства; раціональність розміщення основних та оборотних засобів; оптимальність у контексті економічного стану підприємства, розподілу прибутку” [10]. Виробничу складову результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань бажано оцінювати за: обсягом виробленої сільськогосподарської продукції, тис. грн; рівнем зносу технологічного обладнання, %; ресурсомісткістю виробленої сільськогосподарської продукції; виробничими потужностями, тис. грн; часткою інвестицій до загального обсягу сільськогосподарської продукції; капіталомісткістю виробленої сільськогосподарської продукції).

Фінансову складову результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань потрібно оцінювати за: індексом покриття, індексом миттєвої ліквідності, індексом фінансової автономії, індексом оперативної платоспроможності, індексом фінансування, ефектом фінансового важеля, %, індексом швидкої ліквідності.

Кадрову складову результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань варто оцінювати за: середньою оплатою праці в агроформуванні, грн., співвідношенням чисельності

управлінського персоналу та працівників, продуктивністю праці працівників, тис. грн, рівнем зміни чисельності персоналу, часткою витрат на оплату праці у загальному обсязі витрат.

Управлінську складову результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань потрібно оцінювати за індексом організаційної незалежності, складністю конфігурації організаційної структури, індексом організаційної стабільності, рентабельністю власного капіталу, %, оборненістю кредиторської заборгованості.

Синтетичний узагальнюючий індекс оцінки субсистем організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань у 2013 – 2018 роках представлено на рис. 5.

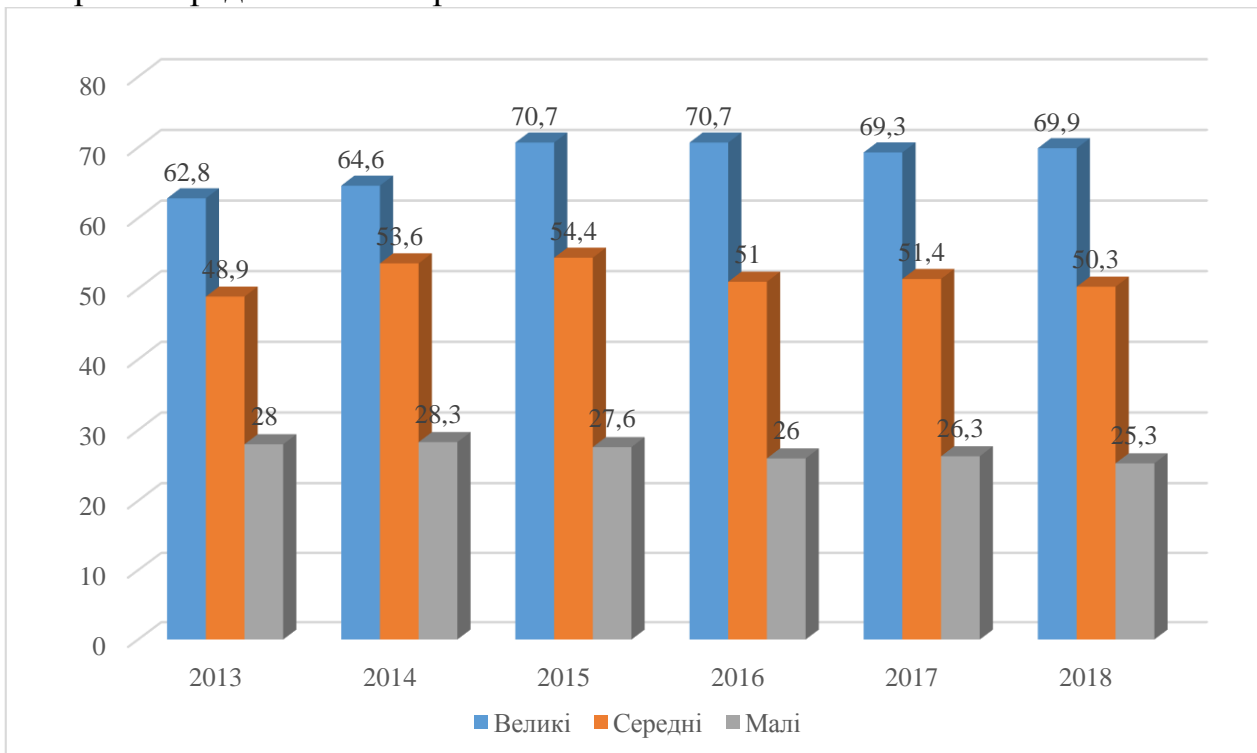


Рис. 5. Синтетичний узагальнюювальний індекс оцінки субсистем організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань у 2013–2018 рр.

Джерело: сформовано на основі оцінки експертів.

Як підтверджують дані, вказаний показник у великих агроформуваннях коливається від 62,8 до 70,7, у середніх агроформуваннях він знаходиться у межах від 48,9 до 54,4, а в малих агроформуваннях він найнижчий і перебуває у контурі від 25,3 до 28,3.

Фактично, переважно в усіх агроформуваннях нераціональними є бізнес та інформаційно-комунікаційні ланцюги, низька аналітична обробка вхідної інформації, застаріле комп'ютерне та програмне забезпечення, відсутня технологічна й компетентісна можливість збору, накопичення та обробки необхідного інформаційного масиву, наявна функціональна замкненість

структурних підрозділів управління та окремих виконавців, спостерігається громіздкість та заплутаність організаційної структури, відсутні чіткі регламенти прав, повноважень та відповідальності працівників, порушуються оптимальні організаційні норми керованості, нестабільні зворотні організаційні, інформаційні та комунікаційні зв'язки із підрозділами та окремими працівниками агроформування, неефективні процедури ухвалення управлінських рішень та відповідних заходів, низький стан інформаційної та кібер-безпеки агроформувань, не розробляються заходи щодо підвищення іміджу та рівня ділової репутації агроформувань, слабка обліково-аналітична підтримка діяльності агроформувань.

Нестабільність економічного, політичного, соціального, фінансового поля пояснюють збільшення кількості економічних суб'єктів, які перебувають у кризовому стані. Так, у 2017 році у 27,2 % підприємств спостерігались збитки, при цьому, середній рівень прибутковості їхньої діяльності впав до 3 %. Водночас, за останні п'ять років склалась стійка низхідна тенденція щодо кількості агроформувань та падіння у деяких областях параметрів вирощування основних сільськогосподарських культур. Нестабільність виробництва зернових і зернобобових (коливання обсягів: у Хмельницькій області – 1,20, у Вінницькій області – 1,40, у Київській області – 1,65) підтверджують високу ризиковість функціонування агроформувань.

Дані засвідчують, що більшість досліджуваних агроформувань перебувають у хиткому фінансовому стані, і тому, безперечно, потребують впровадження антикризового управління. Опитування керівників і спеціалістів цих агроформувань засвідчило розуміння більшістю з них важливості організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, так 43,8 % вважають його надзвичайно важливим у сучасних умовах, 33,6 % – важливим, 13,3 % вважають, що воно має значення, і лише 6,8 % вважають його не важливим, а 2,5 % вважають, що воно не має ніякого значення для успішного антикризового управління в агроформуванні.

Оцінка результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління за групами агроформувань здійснювалася на основі оцінки експертів за групами показників: майновий та фінансовий стан, операційна, економічна, фінансова діяльність, якісна характеристика досвіду та компетентностей персоналу, структура, обсяг та ритмічність вхідних та вихідних інформаційних потоків, інформаційно-комунікаційні технології, організаційна структура та дизайн, організаційна поведінка та культура.

На рис. 6 представлено динаміку узагальнювального структурного індикатора результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління за групами агроформувань у 2013–2018 роках.

Як засвідчують дані рис. 6, у великих агроформувань результативність організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління вища, ніж у середніх та малих агроформувань, а в середніх вища, ніж у малих.

Такий стан пояснюється тим, що великі агроформування мають більш стабільний майновий та фінансовий стан, їхня операційна, економічна та фінансова діяльність менше підпадає під кризові процеси, якісна характеристика досвіду та компетентностей персоналу є вищими, структура, обсяг та ритмічність вхідних та вихідних інформаційних потоків більш ефективні, інформаційно-комунікаційні технології мають ширше застосування, організаційна структура та дизайн побудовані ефективніше, а організаційна поведінка та культура вважаються вищими та адекватними.

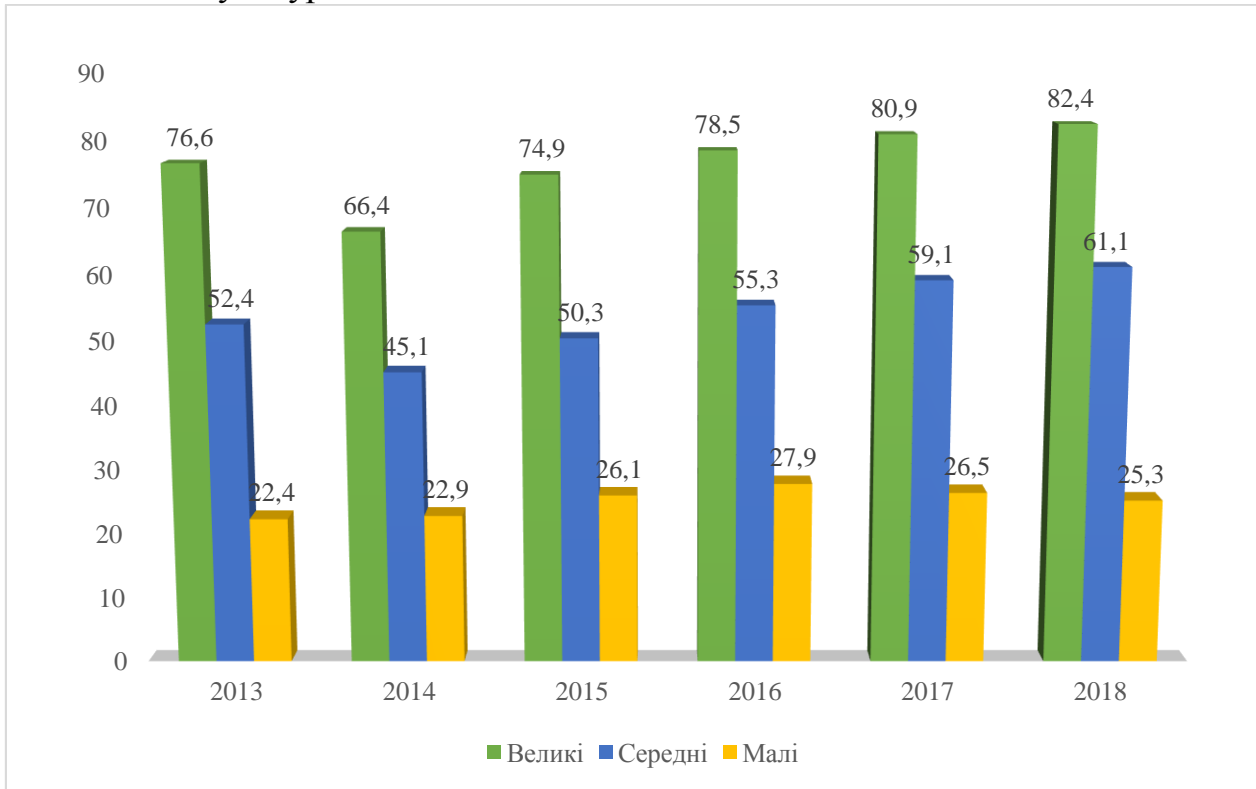


Рис. 6. Узагальнювальний структурний індикатор результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління за групами агроформувань

Джерело: сформовано на основі оцінки експертів

Як засвідчують здійснені дослідження, вагомий вплив мають наступні внутрішні чинники: компетентності (78 %), організаційні взаємодії (64 %), рівень інформаційної безпеки (59 %), комунікаційні ланцюги (54 %), якість програмного забезпечення (47 %), адекватність організаційної структури (42 %), регламенти (26 %), організаційна поведінка (37 %), інші чинники (8 %).

Виявлено, що із зовнішніх чинників, вагомий вплив мають: наявна інформаційна архітектура (75 %), рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (62 %), адекватність нормативного поля (54 %), рівень ділової організаційної культури в суспільстві (52 %), дії конкурентів (46 %) та партнерів (42 %), стабільність економічного простору (40 %), розвиненість інформаційних каналів (35 %) та інші чинники (11 %).

Таким чином, проведені дослідження обґрунтовано свідчать, що потужність, розвиток та рівень результативності складових організаційно-інформаційного забезпечення є недостатніми для дієвого антикризового управління агроформувань. Акцентуємо, що ступінь володіння цифровими технологіями працівниками агроформувань є недостатнім для сучасних викликів, а програми підвищення рівня компетентностей не охоплюють необхідної кількості персоналу, діючі організаційні й комунікаційні взаємодії й ланцюги агроформувань потребують модернізації, потребують також удосконалення організаційної структури, організаційна поведінка, внутрішнє інформаційне забезпечення, аналітична підтримка, оптимізація зовнішніх взаємодій із партнерами тощо.

Таким чином, опираючись на проведені дослідження, вважаємо, що пріоритетними напрямками організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань мають бути:

- гармонізація організаційних та комунікаційних ланцюгів для забезпечення інформаційних потреб антикризового управління;
- збір, розміщення на носіях, обробка і структуризація відповідного інформаційного масиву;
- розвиток інформаційної архітектури, формування мереж та захист інформаційних потоків;
- інформаційно-аналітична обробка даних, підготовка висновків і проєктів рішень;
- оптимізація трансмісії інформаційних потоків між фахівцями та структурними підрозділами;
- створення локальних інформаційних, комп'ютерних, комунікаційних мереж агроформувань, хмарних баз сховищ тощо;
- оптимальна взаємодія різних партнерів;
- забезпечення своєчасної координації між виконавцями за кризових умов;
- оптимізація документообігу;
- формалізація превентивних заходів щодо руйнівних кризових впливів;
- чіткий розподіл функцій та відповідальності між персоналом за кризових умов;
- пошук внутрішніх можливостей щодо підвищення рівня організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління;
- розробка та оцінка пулу стратегічних сценаріїв розвитку організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань;
- планування бюджету, розробка прогнозів, планів, графіків організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління;
- формування і підтримки оптимальної зони гнучкості організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління;
- розробки програми гармонізації організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління.

Висновки. У статті здійснено оцінку сучасного організаційно-

інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань на якісно новій мультимідрній платформі, що враховує специфіку функціонування агроформувань та їхніх інформаційних, організаційних, комунікаційних і компетентнісних можливостей, визначено тенденції, результативність та проблеми розвитку й удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, виявлено вплив ключових внутрішніх та зовнішніх чинників на ці процеси, обґрунтовано пріоритетні напрями щодо удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, які зокрема включають: пошук внутрішніх можливостей щодо підвищення рівня організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, розробку та оцінку пулу стратегічних сценаріїв розвитку організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань, планування бюджету, розробку прогнозів, планів, графіків організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, формування і підтримку оптимальної зони гнучкості організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління, розробку програми гармонізації організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління. Використання розроблених пропозицій дасть можливість підвищити рівень антикризового управління й забезпечить ризикозахищеність агроформувань за рахунок виявлення сильних та слабких сторін, врахування усіх викликів і параметрів економічного простору, коливань внутрішнього середовища, неочікуваних загроз, якісної обробки об'єктивних інформаційних потоків, інноваційних комунікаційних взаємодій.

Список використаних джерел

1. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. Бородіної О.М., Шубравської О.В. Київ : ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2018. 152 с.
2. Калетнік Г.М., Мазур А.Г., Кубай О.Г. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. Київ : Хай-Тек Прес, 2011. 428 с.
3. Калетнік Г.М. Підлипна М.П., Янович В.П. Геоінформаційний метод дистанційного зонування землі на базі програмного забезпечення *erdas imagine*. *Техніка, енергетика, транспорт АПК*. 2016. №2. С. 5–11.
4. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Київ : ННЦ ІАЕ, 2012. 218 с.
5. Мазур А.Г., Шепель Т.П., Дмитрик О.В. Ефективність виробництва продовольчої продукції в особистих селянських господарствах системи АПК. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 7. С. 7–24.
6. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 37–48.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL :

<http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.12.2019).

8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua> (дата звернення: 19.12.2019).

9. Правдюк А.Л., Правдюк Н.Л. Ринок земель сільськогосподарського призначення: реалії та перспективи економічного та правового середовища. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 3. С. 21–35.

10. Правдюк А.Л., Правдюк Н.Л. Посилення якості облікової інформації та її ролі в управлінні земельними ресурсами. *Економіка АПК*. 2018. № 10. 2018. С. 26–39.

11. Правдюк А.Л., Прутська Т.Ю., Правдюк М.В. Інформаційне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на засадах інституціоналізму: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 360 с.

12. Яцух О.О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. 467 с.

References

1. Borodina O.M., Shubravskaya O.V. (2018). *Ahrarnyi i silskiy rozvytok dlia zrostannia ta onovlennia ukrainskoi ekonomiky: naukova dopovid [Agrarian and Rural Development for Growth and Renewal of the Ukrainian Economy: A Scientific Report]*. Kyiv: DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy», 152 p. [in Ukrainian].

2. Kaletnik, G.M., Mazur, A.G. & Kubay, O.G. (2011). *Derjavne reguluvannya ekonomiki [State regulation of Economy]*. Kyiv: Hay-Tek Pres, 428 p. [in Ukrainian].

3. Kaletnik, G.M., Pidlipna, M.P. & Yanovich V. P. (2016) Geoinformatsyiniy metod distantsiynogo zonuвання zemli na bazi programnogo zabezpechennya erdas imagine [Geoinformation methods remote sensing based software erdas imagine]. *Tehnika, energetika, transport APK – Engineering, Energy, Transport AIC*, 2, 5–11 [in Ukrainian].

4. Lupenko, Yu.O. & Mesel-Veselyaka, V.Ya. (2012). *Strategichni napryami rozvitku silskogo gospodarstva Ukraini na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020]*. Kyiv: NNTS IAE, 218 p. [in Ukrainian].

5. Mazur, A.G., Shepel, T.P. & Dmitrik, O.V. (2018). Efektivnist virobnitstva prodovolchoi produktsii v osobistih selyanskikh gospodarstvakh sistemi APK [Efficiency of food production of the households in the system of agroindustrial complex]. *Ekonomika. Finansi. Menedjment: aktualni pytannya nauki i praktiki – Economy, finances, management: Topical issues of science and practical activity*, 7, 7–24 [in Ukrainian].

6. Mesel-Veselyak, V.Ya. & Fedorov, M.M. (2016). Strategichni napryami rozvitku agrarnogo sektoru ekonomiky Ukrainy [Strategic directions of development of agrarian sector of economy of Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy of APK*, 6, 37–

48 [in Ukrainian].

7. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]. (accessed 19.12.2019).

8. Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. URL: <http://minagro.gov.ua> [in Ukrainian]. (accessed 19.12.2019).

9. Pravdyuk, A.L. & Pravdyuk, N.L. (2017). Rynok zemel silskohospodarskoho pryznachennia: realii ta perspektyvy ekonomichnoho ta pravovoho seredovyshcha [Agricultural lands market: realities and prospects of economic and legal environment]. *Ekonomika. Finansi. Menedjment: aktualni pitannya nauki i praktiki – Economy, finances, management: Topical issues of science and practical activity*, 3, 21-35 [in Ukrainian].

10. Pravdyuk, A.L. & Pravdyuk, N.L. (2018). Posylennia yakosti oblikovoi informatsii ta yii roli v upravlinni zemelnymy resursamy [Strengthening the standards of accounting information quality and its role in land management]. *Ekonomika APK – Economy of APK*, 10, 26-39 [in Ukrainian].

11. Pravdyuk, A.L., Prutska, T.Yu. & Pravdyuk M.V. (2019). *Informatsiyne zabezpechennia upravlinnya pidpriemnitskoyu diyalnistyu na zasadah institutsionalizmu [Information support for the management of entrepreneurial activity on the basis of institutionalism]*. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. 360 p. [in Ukrainian].

12. Yatsukh, O.O. (2018). *Finansove zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv [Financial support of agricultural enterprises]*. Melitopol: Vydavnychi budynok MMD. 467 p. [in Ukrainian].

Відомості про авторів

КАЛЕТНИК Григорій Миколайович – доктор економічних наук, професор, академік НААН України, завідувач кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: rector@vsau.org).

ШИНЬКОВИЧ Андрій Васильович – здобувач, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: shinkovich7@gmail.com).

KALETNIK Grygorii – Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of NAAS of Ukraine, Head of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, 3 Soniachna st., Vinnytsia, e-mail: rector@vsau.org).

SHYNKOVYCH Andriy – Applicant, Lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna st. 3, e-mail: shinkovich7@gmail.com).

КАЛЕТНИК Григорий Николаевич – доктор экономических наук,

професор, академик НААН України, заведуючий кафедрой административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: rector@vsau.org).

ШИНЬКОВИЧ Андрей Васильевич – соискатель, ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: shinkovich7@gmail.com).

УДК: 005.91:620.91:711.437:631.115.8

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-1-2

**ДОСВІД ФОРМУВАННЯ
ЕНЕРГЕТИЧНОЇ
АВТОНОМІЇ
СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ: ОЦІНКА
РОЛІ КООПЕРАТИВІВ²**

ГОНЧАРУК І.В.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки,
проректор з наукової та
інноваційної діяльності,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2020, № 1

У публікації розглядаються питання змін клімату, викликані викидами від використання викопних видів палива. Установлено, що швидкість підвищення температури повітря в Україні випереджає світові тенденції, внаслідок чого в Україні ймовірно посилення та поширення посух, збільшення площ земель, схильних до опустелювання. Досліджено вплив збільшення частки альтернативних видів палива у загальному обсягу виробництва енергії на зменшення викидів парникових газів у світі. Проаналізовано обсяги споживання електроенергії побутовими і не побутовими споживачами та зростання цін на них; чисельність населення України та стан зайнятості сільського населення. Запропоновано вирішити проблеми зі зменшенням тягаря оплати за енергоресурси і створення нових робочих місць у сільських територіях за рахунок створення енергетичних кооперативів. Висвітлено визначення поняття «енергетичний кооператив» та запропоновано економічні моделі енергетичних кооперативів, що можуть застосовуватись українськими територіальними громадами та господарюючими структурами задля забезпечення енергетичної автономії. У статті проаналізований досвід створення та функціонування енергетичних кооперативів у країнах-членах ЄС, США та інших країнах світу за такими ознаками: сферою діяльності; формою власності; джерелами фінансування; соціальним ефектом та іншими. Наведено приклади успішного функціонування та зародження енергокооперативів в українських громадах, які забезпечують енергетичну автономію окремих підприємств аграрного сектору та жителів громади за рахунок виробництва палива з відходів сільського та лісового господарства; запуску сонячної чи вітрової електростанції, що продає електрику у мережу за «зеленим» тарифом; виробництва біогазу з біомаси; виготовлення та використання сонячних водонагрівачів тощо. Сформульоване авторське бачення основних напрямів

² ГОНЧАРУК І.В., 2020